

CSAPODY MIKLÓS

A mennyei kapu

Búcsú Kántor Lajostól

■ A sokfelől egybegyűlt írók, művészek, irodalmárok, családja és barátai augusztus derekán vettek végső búcsút Kántor Lajostól, a modern magyar irodalom egyik legjobb ismerőjétől, az új *Korunk* régi szerkesztőjétől és a legújabb folyam egykori főszerkesztőjétől, akinek neve, amint egykor Jakabffyé a *Magyar Kisebbséggel*, Reményiké a *Pásztortűzzel*, egyet jelentett folyóiratával. Kolozsvár híres szülöttje az erdélyi magyar kultúra mindenre figyelő ösztönzője volt, nemzedékek támogatója, szemérmes, halk szavú barát, aki finom tapintattal, oly sokakkal tett jót. Saját Forrás-nemzedéke kritikusaként kezdte bő félszázados pályafutását, könyvein nemzedékek nőhettek volna fel, ha műveit (másokéval s azokéval együtt, akikről szólnak) nem látszana félretolni az „írastudatlan utókor”. Akadémikus lett, a Pulitzer-emlékdíjtól a József Attila-, Széchenyi-, Látó-, Hazám- és Magyar Örökség-díjig az elismerés számos jelével. Ő volt az egyik utolsó kolozsvári magyar polgár; a diktatúrában is meg tudta mutatni, mit jelent a szorgalmas, örömteli munka és a minőség szabad horizontja. A „soha fel nem adható város” fáradhatatlan szellemi mindeneként, transzilván patriótaként dolgozott városáért és egész Erdélyért. Intézmények sorát hozta létre s tartotta életben, az RMDSZ egyik alapítója volt. Sohasem sietett, mindenre ráért, amit értékesnek vélt, közben Erzsikével két fiút neveltek. Fogadta a vendégeket, akik folyton jöttek, szerkesztette-írta a *Korunkat*, színházba járt, kiállítást rendezett, úszott, teniszezett, figyelte a sporteredményeket. Azok között, akik folyton jöttek, egykor ott voltam én is; 1973 augusztusában a (Kántor szervezte) Korunk Galéria szombat déli kiállításáról hazafelé tartva Fülöp Antal Andor, Kolozsvár festője végül azt mondta a Király utcában: Kántorék estére várnak. Lajos dolgoz, művelt és jó magyar, sokat tanulsz majd tőle. Aznap este léptem át először Mikes Kelemen utcai házuk kapuját. Andorkának igaza volt. Aztán barátok lettünk. Hamarosan nemcsak Lajos, hanem Erzsike és a fiúk is tudták, hogy hajnali 4-kor nem a tejes, nem is a szeku nyomja a csengőt; a Balt Orient Expressz után néhány órát szenderegtem Nagy Albert legszebb kakasa alatt. Felfoghatatlan, hogy mikor olvasott, mikor „fedezett fel” újabb és újabb festőket, miközben szervezett, előadott, utazott, mikor írta több mint félszáz saját, szerkesztette mások másik félszáz könyvét. Kitartó és eltökélt szorgalma, látóköre messze fölébe emelte bensőséges kolozsvári univerzumának, hiszen nemcsak az erdélyit és az „anyaországit” – az egész magyar kultúrát otthonosan ismerte, értette, élvezte, gyűjtötte: a nem könnyen lelkesedő filológusnak, az európai lokálpatriótának elragadtatott öröme telt benne. Nagypapja házában szecessziós kapuja mégsem valamilyen, az erdélyi magyar közösség létkérdéseire odafentről letekintő szellemtoronyba vezetett, hanem a műhelybe. Képeinek, könyvtárának erődtményébe, melyben százak-ezrek fordultak meg évtizedek alatt, s ahol mindig jelen volt a politika is. Nem azoknak a megsemmisítő politikájára, akik megfigyelték, lehallgatták, akadályozták, hanem annak a régi-új erdélyiségnek a minőségeszméje, amely Kós Károlyval kezdődött, és amelyik az erdélyi magyar identitás és a hagyomány érték-

alapja. Ritkán emlegette, de a róla szóló dossziékból az is kiderül, hogy miután nem ijedt meg, hanem bátor volt, tehát szerencsés is, a román állambiztonság a kolozsvári magyar értelmiség egyik „legveszélyesebb konspirátoraként” tartotta számon. Pedig csupán úgy élt, mintha örökké élne: akkor sem ijedt meg, amikor a szürke hályogtól kellett megszabadulnia, nemrég pedig, jól sikerült szívműtete után valósággal ragyogott: „Tíz év hosszabbítás!” Most pedig: „Elment.” Így szólt az utolsó SMS, amelyik még róla, de már nem tőle érkezett. Elment, mert amíg elkészült a második „Kántor–Lánggal”, a Gondviselő is elkészült vele, az emberrel. Aki oly sok minden ellenére boldog ember volt, mert az élete teljes lehetett: szerette szűkebb és tágabb családját, az utolsó pillanatig dolgozott, és a szülővárosából ment el. *A mennyi kapu* című könyvében a Mikes utcában képzeltbeli kerekasztalához hívta a magyar irodalom és az erdélyi félmúlt eleven emlékéi saját halottait. Az öregek, Kós és Móricz, Illyés, Szabédi és a többiek meg is egyeztek, hogy ha Erdély Szellemi Nagyfejedelemségének élére valakit megválaszthatnának, Bethlen Gábor zömök árnyát idéznék meg újra. Ez volt Kántor konfessziója. Amíg mindketten földi kapukat jártunk, írtunk egymásról, szerkesztettük egymás könyveit, most azonban egyoldalú a szó, mert búcsúszó. Amikor Kántor Lajostól búcsúzunk, tudjuk, hogyan élt, miért szerettük, mi mindent hagyott itt, miben kell követnünk, mit kell elvégeznünk. De tudnunk kell azt is: elmenniük mind az utolsók, akik nélkül külső-belső Kolozsvárunk, de az életünk sem lesz már olyan, mint volt. Az „Emlék-Kolozsvár, ott az égben” megint hatalmas, ott tán fölösleges, itt hiányzó erősítést kapott: a kapun átlépő az örökkévalóságot, mi az örökséget.